

מגילת אסתר באספקלריא היסטורית

ושמו מרדכי... והיה אומן את הדסה היא אסתר – כבר נאמר כי מרדכי ואסתר הם שמות של גוים המזכירים את השמות מרדוק ואסתר. ומהאנשים האלה תבוא הישועה. הנסתרות לה'.

ותילקח אסתר אל בית המלך – כאילו נגד רצונה. אך אנחנו יודעים מההיסטוריה כי נשים בבית נשים של מלך היו במעמד סתם שפחות כל עוד לא נבעלו לו. כיוון שכך היה ניתן לפדותן. מרדכי לא עשה זאת, דהיינו רצה שאסתר תהפוך למלכה. הימור מסוכן מאוד: הסיכוי להיות מלכה נמוך (כולן רוצות) ובמקרה של כישלון – כלוב זהב עד סוף חייה: אחרי בעילת מלך כבר אין דרך חזרה.

ותיטב הנערה בעיניו [של הגי סריס המלך] ויבהל את תמרוקיה ואת מנותיה לתת לה – את תמרוקיה ומנותיה שלה לתת לה! ואם לא היתה מוצאת חן בעיניו: כנראה היה מוצא להם שימוש יעיל יותר לביתו. לא השתנו פני הדברים במזרח התיכון.

ובהגיע תור אסתר... לבוא אל המלך לא ביקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך – למה מעניין את אסתר מה יאמר הגי סריס המלך שהיא רואה אותו בפעם האחרונה? הפירוש 'קרקע עולם' לא נראה כפשט הכתוב (אעפ"י שדאגת חז"ל לצניעות בנות ישראל מובנת ומוצדקת). כי מה היה יכול לומר לה הגי מעבר לעצה מעשית אחרונה כיצד לרצות את אחשוורוש? לשכב כמו קרקע עולם לא היה עוזר לה להפוך למלכה.

ובהיקבץ בתולות שנית – מוכיח פעם נוספת בדיעבד עד כמה קשה היה לאסתר להתקבל לתפקיד המלכה. **מרדכי יושב בשער המלך** – הכתוב אינו מגלה לנו את תפקידו של מרדכי בחצר. לפי הסיפור עם בגתן ותרש ברור כי היה לו מנגנון ריגול משלו. אך לא יתכן כי הוא היה שר המשטרה או כדומה כי אם כן – היה חייב לדווח לאחשוורוש אישית, לא דרך אסתר. כנראה תפקידו היה כגון שר החוץ או שר המסחר שבתוקף תפקידם מפעילים מנגנונים כאלה. **ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי** – פרט קטן זה מעיד כיצד דואג מרדכי שאסתר תיראה בעיני המלך כמלכה ממש, לא כאשת תענוגים. הכתוב לא מגלה כיצד סידר מרדכי שהעברת מידע כה רגיש ע"י אסתר בשמו תיראה כדבר טבעי ולא תעורר חשדות. ברור רק שזה לא היה קל וגם דרש הכנה ארוכה לפני פרשת בגתן ותרש.

גידל המלך אחשוורוש את המן... וישם את כסאו מעל כל השרים – דגם פעולה ידוע אצל רודנים אך כלל וכלל לא הכרחי. אדם כזה, גדול מכל השרים, היה תמיד אצל חבר סטלין (קודם יגודזה, אח"כ יזיוב, אח"כ ג'ריה). אך לא היה לא להיטלר ולא לנפוליאון, למשל.

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה [להמן] – התנהגות זו דורשת אומץ אדיר אך עפ"י הניסיון ההיסטורי היא הכרחית. שרים שהיו בעלי עמדות לפני עליית המן – אם יכרעו לו, יחוסלו ללא רחמים. אלה שלא יכרעו להמן אך יגלו נאמנות מלאה לאחשוורוש – יש להם סיכוי (אעפ"י שהוא קטן): הרוזן מחזיק חלק מהם ככוח איזון נגד המן וכעתודה. כך, למשל, שרד בימי הטרור של סטלין סבי ז"ל.

ויגידו להמן... וירא המן כי כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו, וימלא המן חמה – כאילו לא ראה קודם! ומדוע הגידו רק עכשיו? ומדוע להמן ולא לאחשוורוש שציווה לכרוע להמן? כל זה מוכיח את הפירוש הנ"ל. לא היה טעם לדווח לאחשוורוש – הכללים היו ידועים. אמרו להמן כאשר הרגישו שהמן כבר חזק מספיק כשלעצמו. וע"י כך חיזקו את הרגשתו של המן שהוא בעל כוח. ורק אז "ימלא המן חמה" כלפי חוץ.

עשרת אלפים כיכר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה – הביטוי המוזעזע 'עושי המלאכה' נוסח אלפיים שנה לפחות לפני הפיתרון הסופי. יש לציין כי ציוד הרג כגון תאי גזים, משרפות ומשאיות חנק (Gaswagen) היה יעיל להפליא מבחינה הנדסית. יצירתיות רבה של טובי המהנדסים עושי המלאכה הושקעה בפיתוח של רעיונות מקוריים – מעדיף לא לפרט. אגב, בתיעוד הנדסי מקצועי המומתים לא כונו אלא מטען, תכולה וכו'.

ואני לא נקראתי אל המלך כבר שלושים יום – נשמע הגיוני מאוד. יש זמן (שנה כמעט). או שהמלך עוד מעט יתגעגע אלי ויקרא אליו, אז יהיה אפשר לסדר הכול בעוד מועד. או שהוא כבר אינו חפץ בי, אז ביאתי אל החצר הפנימית היא פשוט התאבדות.

אל תדמי בנפשך להימלט בית המלך מכל היהודים – מרדכי לא מגזים ולא מפחיד: אחרי הפיתרון הסופי יימצאו רודפי טובת המלך שידאגו גם לאסתר. מרדכי מבין היטב את הססנותה של אסתר. הוא מבין גם שאין להם שנה: ככל שעובר הזמן, ההחלטה הזאת שהיא קיצונית ומהפכנית בעיני כל בר-דעת (אחשוורוש הוא בר-דעת ללא ספק) הופכת להיות מקובלת יותר וסבירה יותר. עכשיו, כשהחלטה טרחה, ניתן עוד לתקן. בעוד חודש יהיה מאוחר מדי.

צומו עלי שלושת ימים... וגם אני ונערוטיי אצום כן – אסתר כנראה לא יודעת עדיין מה תגיד לאחשוורוש. צום לא עוזר לחשוב ולבנות תכנית מורכבת. ובכל זאת היא מבינה כי ללא מעשה חריג – כמו צום של שלושה ימים – אין סיכוי. **ויהי כראות המלך את אסתר המלכה... נשאה חן בעיניו** – וזאת אחרי שלושת ימי צום, התרוצצויות להכנת המשתה ולילות ללא שינה – כי מתי עוד יש זמן לחשוב ולתכנן? אולי ברגע זה הצעתו של אחשוורוש 'עד חצי המלכות' לא הייתה מליצה – הוא ראה לפניו שכינה בהתגלמותה.

יבוא המלך והמן – אסתר מלומדת בסתרי המלכות. היא מבינה (או אולי רק חושדת) כי המן כבר רואה את עצמו במקומו של אחשוורוש. היא מהמרת הימור מסוכן עד מוות. הרי אם אחשוורוש בעצמו עוד לא מרגיש בדבר – היא אבודה, ואיתה גם עמה: מי שמה להשוות את המלך לאיש אחר!

ויאמר המלך: מהרו את המן – ההימור של אסתר מנצח – מתברר שהמן מעצבן את אחשוורוש: כאילו צריך למהר שר לבוא למשתה של המלך. עכשיו על אסתר לפתח בעדינות את העימות בין המלך למשנהו.

ויצא המן [מן המשתה] שמח וטוב לב – זו טעותו הגורלית: הוא לא מבין כי חשף את עצמו.

בלילה ההוא נזדה שנת המלך – כפי שראינו, כבר לפני המשתה המן עיצבן את אחשוורוש בהתנשאותו. התנהגותו של המן במשתה הוכיחה לאחשוורוש את הגרוע מכול: המן מבקש להחליפו. המצב לא פשוט: לא סתם גידל אחשוורוש את המן, עתה יש להמן משטרה משלו שככול הנראה שומרת על הארמון. לא במקרה נמצא בספר שהוקרא לאחשוורוש הכתוב על בגתן ותרש – הספר עסק כנראה בקשרים ומרידות. מה שברור לאחשוורוש זה שיש להישען על מרדכי, אך עדיין לא ברור כיצד.

ויאמר המן... איש, אשר המלך חפץ ביקרו. וביאו לבוש מלכות... וסוס, אשר רכב עליו המלך... והרביהו על-הסוס ברחוב העיר, וקראו לפניו: ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו – המן צוהל ושמח, ואחשוורוש מזדעזע: אחרי הרכבה כזאת של המן בלבוש המלך ברחבי שושן הבירה – יוכרז עוד מעט, אולי כבר מחר בבוקר: "ממשלת פרס ומדי מודיעה בתדהמה כי מלכנו האהוב אחשוורוש נרצח ע"י רוצח שפל מרדכי היהודי. המלך אחשוורוש מת. יחי המלך המן!" אחשוורוש טמן פח שהמן נפל בו, ונפל בצורה הכי טובה לאחשוורוש: עתה במשך יום שלם המן מתרוצץ תוך ביזיון רב ללא יכולת פיקוד על אנשיו, ובזמן הזה חילות הנאמנים לאחשוורוש מחליפים את משמר הארמון של המן. ברגע זה המן כבר מת למעשה. משהו דומה התרחש במוסקבה בקיץ 1953.

ויאמר המלך: הגם לכבוש את המלכה עמי בבית – מזכיר במקצת את ההומור של חבר סטלין. כאשר הוריד את משנהו יז'וב מגדלותו, לתקופת מה (לפני הוצאתו להורג) העבירו מתפקיד השר לבטחון הפנים הכל-יכול – ראשי תיבות NKVD – לתפקיד זוטרי של השר לתחבורה ימית – ראשי תיבות NKVT (שינוי באות אחת כביכול).

ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך... ותבך... ויושיט המלך לאסתר את שרביט הזהב – מסתבר שגם אחרי מפולת המן לא פשוט לבטל את זממו. צדק מרדכי כי אין להתמהמה. נראה כי אסתר אפילו הורחקה ע"י אחשוורוש ושוב סיכנה את חייה בביאתה אליו אל החצר הפנימית.

נתן המלך ליהודים... להיקהל ולעמוד על נפשם – אם השלטונות לא עוזרים לפורעים, אין לפורעים סיכוי. פרעות תרפ"ט בחברון, למשל, הסתיימו אחרי ירי באוויר של קצין בריטי אחד – ירי שאיחר להתבצע.

ותאמר אסתר: ... ואת עשרת בני המן יתלו על העץ – הם כבר נהרגו, מה אסתר מבקשת? מפגן ראווה? ולמה שלוש אותיות ת,ש,ז בשמות בני המן התלויים מודגשות במגילה בגופן קטן? היש קשר לעובדה כי ביום הושענא רבה בשנת תש"ז נתלו עשרה פושעים נאצים עפ"י גזר הדין של משפט נירנברג? הנסתרות לה'.

מרדכי היהודי... רצוי לרוב אחיו – ולא לכולם אעפ"י שהציל את עמו! אם איננו מחפשים קטרוג על עמנו, עלינו להודות כי המציאות מסובכת בהרבה מכל תבנית.

אחרית דבר. כותב המגילה עירפל את הפרטים ההיסטוריים עד כדי כך שנשאלת שאלה אם המאורעות המתוארים אכן התרחשו. דבר אחד ברור: אם לאו, מגילת אסתר מדהימה עוד יותר ומעידה עוד יותר על רוח הקודש ששרתה על כותבה.